

Mae PNP ar Facebook: www.facebook.com/ParcNaturPenglais

Cylchlythyr PNP Issue No. 58 Tachwedd 2024

Newidiadau i'r Pwyllgor

Camodd Robert Griffiths (Cadeirydd) a Len Kersley (Trysorydd) i lawr o'u rolau yng Nghyfarfod Cyffredinol Blyneddol 2023. Fe'u holynwyd gan Andy Mitchell a John Marshall. Cyfetholwyd Olga Olver i'r Pwyllgor ym mis Mai.

Mynychwr newydd arall i'n cyfarfodydd yw Chris Harris a ymunodd â Thîm Cadwraeth Cyngor Sir Ceredigion ym mis Mawrth fel Cynorthwydd Bioamrywiaeth (Rheoli Gwarchodfeydd Natur) ac sydd â chyfrifoldeb am PNP.

Parc Natur Penglais
CYFARFOD CYFFREDINOL
27 Tachwedd am 7pm
Canolfan Fethodistaidd St Paul

Gan gynnwys sgwrs gan
Naomi Davis
(Grŵp Ystlumod Gogledd Ceredigion)
ar
Ystlumod mewn Coetir

Arian i'r prosiect a rhoddion

Mae'r Grŵp Cefnogi wedi derbyn grant o £1140 gan Gyngor Tref Aberystwyth a fydd yn darparu pedwar diwrnod o waith cynnal a chadw yn y Parc yr hydref a'r gaeaf hwn. Yn ystod y flwyddyn derbyniodd y Grŵp gyfraniad o £200 gan ddefnyddiwr cyson o'r Parc a rhodd o £250 gan Ford Gron Aberystwyth pan gafodd ei ddiddymu. Rydym yn ddiolchgar iawn i'r Cyngor Tref am eu cefnogaeth hael cyson i PNP ac i'r rhai sydd wedi rhoi rhoddion.

Mae'r Grŵp Cefnogi yn ddibynnol ar gyfraniadau gwirfoddol i dalu Costau dydd i ddydd a dylai unrhyw un sy'n dymuno helpu drwy wneud cyfraniad gysylltu â'r Trysorydd Mygedol, Grŵp Cefnogi PNP, d/o Cyngor Aberystwyth, Neuadd Gwenfrewi, Aberystwyth SY23 2HS, e-bostiwch gyg08pt@gmail.com.

Llun: Katy Peat

Diwrnodau gwaith yn PNP

Ym mis Ionawr ailadeiladodd myfyrwyr o Wirfoddolwyr Cadwraeth Aberystwyth y grisiau ger y pwll dan oruchwyliaeth Peter Drake ac ym mis Medi clirio mieri o ochr y prif lwybr. Ar 5 Hydref buont hefyd yn torri a llosgi eithin yn y Chwarel Uchaf er mwyn gwella'r cynefin i ymlusgiaid. Bydd diwrnod o waith cynnal a chadw cyffredinol ar 14 Rhagfyr gyda diwrnod arall i'w drefnu ar gyfer dechrau 2025.

Bonws wrth dorri'r eithin ar 5 Hydref oedd darganfod pry copyn prin sef *Odiellus spinosus* (gweler ar y chwith): rhywogaeth sy'n ymddangos fel pe bai'n well ganddi'r math o gynefin agored y mae'r toriad yn ceisio'i gynnal. Dyma'r cofnod cyntaf o'r rhywogaeth yn y sir.

Adroddiad blwch nythu ar gyfer 2024 (Moira Convery)

Oherwydd y tywydd cymysg a gwael iawn dros y gaeaf a'r gwanwyn mae llwyddiant bridio'r titw ym mlychau nythu'r PNP wedi bod yn siomedig iawn eleni. Mae tywydd gwael y gaeaf yn golygu nad yw'r benywod mewn cyflwr da ar amser dodwy sy'n arwain at grafangau bach ac mae tywydd gwael parhaus yn golygu bod rhieni'n cael trafferth dod o hyd i ddigon o fwyd i'w cywion a'u hunain.

Mae 27 o focsys ym mhrif ran y coetir a deg arall yn estyniad Ffordd Brynymor. Roedd un ar bymtheg yn cael eu meddiannu gan y titw tomos las, saith gan y titw mawr ac un gan y titw penddu. Dwi'n meddwl mai dyma'r tro cyntaf i ni gael nyth titw penddu: dydyn nhw ddim yn defnyddio blychau nythu fel arfer. Dodwyasant bedwar wy a deorodd y cywion i gyd. Nid yw'n bosibl bod yn gywir iawn ynghylch faint o wyau oedd yn y blychau eraill na faint o gywion a oroesodd ond mae fy amcangyfrifon fel a ganlyn. Dodwyodd titw tomos las 120 o wyau gyda 82 o yn hedfan y nyth. Mewn dau nyth, un gyda deg a 9 wy yn y llall, methodd yr holl wyau ar yr un pryd, yn ôl pob tebyg oherwydd bod y rhieni ar goll. Fe wnaeth y titw mawr ddodwy 41 o wyau a chynhyrchu 28 o gywion.

Llwybr Chwarel Isaf

Yn dilyn y tân yn ardal Chwarel Isaf PNP fis Mehefin diwethaf, cyflwynodd y Grŵp Cefnogi gais i gynllun grantiau Lleodedd Lleol i Natur Ceredigion am arian i greu llwybr newydd drwy'r ardal. Bu'r cais yn llwyddiannus a derbyniwyd grant o £4,455 a dechreuwyd y gwaith ganol mis Rhagfyr. Cwblhawyd y gwaith o greu'r 300 metr o lwybr newydd ym mis Mawrth ar ôl llawer o waith gan aelodau Grŵp Cefnogi PNP a Gwirfoddolwyr Cadwraeth Aberystwyth, oll dan oruchwyliaeth Peter Drake. Agorwyd y llwybr yn swyddogol gan Maldwyn Pryse ar 18 Mai yn rhinwedd ei swydd fel Maer Aberystwyth. Mae'r llwybr wedi agor ardal newydd o'r Parc i gerddwyr a bydd yn dod yn fwyfwy deniadol wrth i'r llystyfiant adfer yn dilyn y tân, fel y disgrifir isod.

Llun: David Kirby

Maldwyn Pryse yn agor y llwybr newydd yn mis Mai

Adfywio planhigion ar ôl tân 2023 yn y Chwarel Isaf (David Kirby)

Cyn y tân roedd y rhan fwyaf o'r ardal wedi'i orchuddio â eithin trwchus. Derw oedd y rhan fwyaf o'r coed ac roedd yna ardaloedd lle'r oedd rhedyn neu fieri yn bennaf. Lladdodd y tân y rhan fwyaf o'r eithin a brigau uchaf llawer o'r deri; lladdwyd sawl derwen. Fodd bynnag, o fewn mis i'r tân, roedd rhai o'r coed derw a gollodd eu dail yn egino o'u gwreiddgyff. Roedd planhigion eraill, fel rhedyn ungoes, bysedd y cŵn a mwsogl tân, wedi adsefydlu erbyn diwedd haf 2023. Nid oedd fflora amrywiol yn amlwg tan fis Mehefin 2024 pan oedd y planhigion yn ddigon mawr i gael eu hadnabod ac roedd llawer yn eu blodau. Yn ogystal â'r rhai a grybwyllwyd eisoes, roedd y rhywogaethau'n cynnwys mieri, llwyni glöyn byw, gwymon y tân & helyglys eraill, gwlydd y perthi, perllysieuyn, llin llyffant eiddew, crydwellt a gweiriau eraill, llyisiau'r gingroen, clefryn, suran yr yd, ysgallen y waun, briweg, triaglog, ceiniog y wal a saets y coed.

Adfywiad helyglys ym mis Medi 2024
(Llun: David Kirby)

Blodeuodd bysedd y cŵn yn weddol gynnar yn nhymor 2024. Wrth iddynt ddechrau marw'n ôl, cymerodd llyisiau'r gingroen a helyglys yr awenau. Roedd rhywfaint o'r eithin marw wedi'i dorri i lawr ond roedd llawer o goesynnau wedi'u llosgi ar ôl yn sefyll ym mis Awst 2024. Mae gan eithin byw gynnwys uchel o olewau fflamadwy sydd fel arfer yn codi'r tymheredd yn ddigonol i ladd y planhigyn pan fyddant yn llosgi; fodd bynnag, mae'r codlys hwn yn cynhyrchu nifer fawr o hadau a all aros yn hyfyw yn y pridd am hyd at 30 mlynedd ac roedd eginblanhigion eithin newydd yn gyffredin erbyn Awst 2024. Roedd gan rai wreiddiau datblygedig eisoes a oedd yn eu gwneud yn anodd eu tynnu. Lladdwyd rhai mieri gan y tân ond mewn achosion eraill goroesodd digon o wreiddgyff i gynhyrchu tyfiant ffres eleni.

Fy ngwaith gyda gwirfoddolwyr Parc Natur Penglais (Peter Drake)

Yn ystod fy amser fel contractwr hunangyflogedig a hyfforddwr cefn gwlad ers 2001, rwyf wedi cael llawer o ddiwrnodau gwaith gyda grŵp gwirfoddolwyr y PNP ac yn goruchwyllo eu gwaith. Gyda'u brwdfrydedd di-baid, boed haul, gwynt neu law, a gwaith codi arian di-baid Len Kersley, maent wedi bod yn dîm diflino dros y blynyddoedd. Gan gydweithio â Gwirfoddolwyr Cadwraeth Aberystwyth, mae llawer o ddiwrnodau gwaith wedi'u cwblhau a llawer wedi'i gyflawni. Roedd llawer o ddal i fyny â gwaith cynnal a chadw llwybrau troed a safleoedd pan ddechreuais ond gyda'n holl ymdrechion ar y cyd mae'r ôl-groniad hwn o waith wedi'i glirio ac mae llawer o welliannau newydd wedi'u gwneud. Yr olaf o'r rhain yw'r llwybr mynediad di-ris yn yr ardal eithin losgwyd (chwith). Wedi'i arolygu a'i beiriannu'n fedrus iawn gan Robert Griffiths o'r Grŵp Cefnogi, mae wedi ychwanegu golygfa newydd hyfryd i PNP. Mae bob amser yn galonogol edrych yn ôl ar yr hyn sydd wedi'i gyflawni gyda'n gilydd i gadw PNP yn berl i bobl leol, myfyrwyr a thwristiaid fel ei gilydd.

Arolygon ymlusgiaid yn PNP gan Wirfoddolwyr Cadwraeth Aberystwyth

Mewn cydweithrediad ag Uwch Ecolegydd Cyngor Sir Ceredigion Alison Heal a'r Rheolwr Safle Chris Harris, mae GCA wedi ymuno â'r Arolwg Cenedlaethol o Ymlusgiaid yn ddiweddar mewn partneriaeth â Chadwraeth Amffibiaid ac Ymlusgiaid ac wedi sefydlu llwybr trawslun yn y Chwarel Uchaf gyda lloches artiffisial i fonitro poblogaethau rhywogaethau ar y safle. Mae arolygon wedi'u cynnal yn y maes hwn yn y gorffennol ond nid yn y blynyddoedd diwethaf. Dywedodd adroddiad ym mis Gorffennaf fod GCA wedi cynnal pedwar ymweliad arolwg yn ystod y ddau fis blaenorol ac wedi cofnodi 18 o neidr ddefaid, tair madfall gyffredin a thri llyffantod cyffredin.

Gwersyllwyr yn PNP

Bydd defnyddwyr y Parc yn ymwybodol o'r pebyll sydd wedi ymddangos yn ddiweddar ger y llannerch y ffawydd, er gwaethaf y rhybuddion yn gwahardd gwersylla a chynnau tanau yn y warchodfa. Fodd bynnag, mae'r opsiynau ar gyfer cael gwersyllwyr i symud ymlaen yn gyfyngedig iawn ac fel arfer mae angen achos llys, a all fod yn gostus ac yn cymryd amser maith. Cymhlethdod ychwanegol yw, os gorfodir pobl i symud ymlaen, nad oes unman addas iddynt symud iddo ar hyn o bryd. Mae'r Cyngor Sir, ynghyd â'r Heddlu a'r Gwasanaeth Tân, yn archwilio pa opsiynau sydd ar gael i atal gwersyllwyr.

Gobeithiwn gynnwys eitem yn y dyfodol ar dudalen Facebook PNP yn amlinellu'r sefyllfa gyfreithiol o ran symud gwersyllwyr diawdurdod o PNP a safleoedd tebyg.

Gyda diolch i Gyngor Tref Aberystwyth am ddarparu cyfleusterau argraffu ac i'r rhai a ddosbarthodd y copïau printiedig o'r cylchlythyr i dai lleol. Diolch hefyd i Maldwyn Pryse am baratoi'r cyfieithiad Cymraeg, a fydd ar gael ar wefanau PNP Facebook a Grŵp Aberystwyth Gwyrddach. Cylchlythyr wedi'i baratoi gan Steve Cuttle (email spcuttle@btinternet.com)